

Островська Б. В. – кандидат юридичних наук, докторант відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1791-7400>

Розвиток біоетики в міжнародному праві як глобальної платформи для розв'язання проблем прав людини

У статті досліджено розвиток біоетики як нового етичного напрямку, що виник унаслідок науково-технічного прогресу в біології та медицині в другій половині ХХ століття, та її подальшу інтеграцію до міжнародного правопорядку, зокрема у сферу прав людини завдяки провідній ролі ЮНЕСКО та Ради Європи. Акцентовано на важливості Конвенції про права людини та біомедицину 1997 року й Загальної декларації про біоетику та права людини 2005 року, які заклали основи розвитку біоетики як складової міжнародного права у сфері прав людини. Досліджено роль норм м'якого права як важливого джерела міжнародного права для вирішення актуальних біоетичних питань, зокрема стосовно прав людини й біомедицини. **Мета** – висвітлити етимологію та зміст поняття біоетики як багатодисциплінарного етичного вчення, що з огляду на контекст можна тлумачити у вузькому або широкому значеннях. Вузьке значення стосується суто етичного виміру біоетики як підгалузі етики, що досліджує всі етичні проблеми, які виникають у контексті наук про життя, зокрема в біології та медицині, а тому біоетика трактується як філософська наука (частина етики). Трансформація уявлень про біоетику відбувалася від трактування її як науки, спрямованої на визначення пріоритетів на підставі етичних цінностей, пов'язаних з біологічними фактами, а також на з'ясування або вирішення етичних питань, що виникають під час розвитку та застосування біомедичних технологій, наприклад, у контексті «технологій подвійного використання». Походження біоетики часто пов'язують не лише з моральною філософією, а й медичною етикою, зокрема крізь розгляд чотирьох основних принципів біомедичної етики: повага до автономії людини; незаподіяння шкоди; благодійність; справедливість. Аналіз особливостей становлення європейської біоетики характеризується універсалізацією етичних принципів, розширенням предмета біоетики від біомедичної проблематики до глобальних проблем людства, піднесенням її до рівня метаетики та міжнародного біоправа. На підставі тісного взаємозв'язку етики та права, а також розвитку біоетики в праві відбулося формування біоетичного права. **Методологія.** Дослідження проблем етики життя знайшло своє відображення в біоетиці, унаслідок еволюції якої було сформовано певні концептуальні підходи: від «науки про виживання» всього живого крізь біомедичну етику до європейської біоетики та біоправа. Узагальнений розвиток та історичні трансформації біоетики можна відобразити у вигляді логічної послідовності: етика – біоетика – біоетика в праві – біоправо. **Наукова новизна.** Аргументовано, що норми м'якого права стали важливим джерелом міжнародного права для розв'язання актуальних питань прав людини, зокрема біоетичних питань, пов'язаних з біомедициною, захистом навколишнього середовища тощо. **Висновки.** Біоетика спрямована на захист гідності людини, її права на життя, здоров'я, збереження фізичної та психічної цілісності, поваги до особистої автономії людини та багатьох суміжних прав, що допомагає утримувати необхідний баланс між етикою та правом. Вона встановлює етичні обмеження розвитку науки, посилаючись на моральні цінності, які є кордоном між науково можливим та етично прийнятним до людини. Вивчення важливих етичних питань, які порушує біоетика, дає змогу на рівні міжнародного права сформуувати платформу для широкомасштабного діалогу між державами та поступового досягнення глобального консенсусу в розв'язанні біоетичних проблем і запобіганні негативним наслідкам.

Ключові слова: етика; право; біоетика; міжнародне право; права людини; біоправо; науково-технічний прогрес.

Вступ

Біоетика як новий етичний напрям є результатом науково-технічного прогресу в другій половині ХХ ст., наслідки якого поширилися на всі сфери життєдіяльності суспільства (економічну, політичну, соціальну, правову). Поступово інтегрувавшись у відносини між державами, біоетика вийшла на рівень міжнародних відносин. Біоетика, зайнявши свою нішу в міжнародному праві, не лише як сукупність етичних норм, а й правових, зумовлена необхідністю збалансування наукового прогресу із захистом прав і гідності людини, поступово набула значення багатодисциплінарного, плюралістичного та багатокультурного аналізу нових етичних проблем у галузі науки й техніки.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз розвитку біоетики як нового етичного напрямку, що виник унаслідок досягнень біології та медицини, і його подальша інтеграція до міжнародного правопорядку, зокрема в сферу прав людини завдяки провідній ролі ЮНЕСКО та Ради Європи.

Виклад основного матеріалу

Приймаючи 1997 року біоетичну конвенцію (Конвенцію про права людини та біомедицину), Рада Європи уникнула використання поняття «біоетика» (як філософської категорії) в її назві, що було в проектному варіанті як «Конвенція про права людини та біоетику». Хоча поняття біоетики є ширшим за своїм змістом порівняно з

поняттям біомедицини. Тому правові аспекти біомедицини є лише складовою біоетики, які часто представлені термінами «біомедичне право», «біоправо».

Водночас ЮНЕСКО відіграє провідну роль у тому, щоб біоетику було включено до міжнародного правопорядку, зокрема у сферу прав людини. Приймавши Загальну декларацію про біоетику та права людини 2005 року, вона представила «біоетику» у широкому значенні як продовження міжнародного права прав людини в галузі біомедицини, оскільки медична етика та біоетика тісно пов'язані з правами людини (Faupse, 2005, p. 177). Зокрема, ЮНЕСКО визначає біоетику як сукупність «етичних питань, що стосуються медицини, наук про життя* та пов'язаних з ними технологій, які застосовуються до людей, з огляду на їхні соціальні, правові та екологічні аспекти» (ст. 1) ("Universal Declaration").

Біоетика встановлює етичні обмеження розвитку науки, посилаючись на моральні цінності, які є кордоном між тим, що є науково можливим та етично прийнятним для людини. Поняття «біоетики», згідно з визначенням Ж. Отуа та М.-Е. Парізо (Hottois, & Parizeau, 1993), розкриває її зміст як «комплекс досліджень, дискурсів і практик, як правило, мультидисциплінарних, спрямованих на з'ясування або вирішення етичних питань, що виникають під час розвитку та застосування біомедичних технологій» (Hottois, & Parizeau, 1993).

У найширшому значенні біоетика стосується не лише людей, а й усієї біосфери як глобальної планетарної екосистеми Землі, населеної живими організмами. Проте такий розгляд питань виходить за межі нашого дослідження.

Науковець М. С. Кладос визначає біоетику, у ширшому сенсі, як «підгалузь етики, що досліджує всі етичні питання, які виникають у галузі наук про життя, а саме в медицині, біомедицині, охороні здоров'я та біології» (Clados, 2012, p. 12).

Основи біоетики були закладені державами та міжнародними організаціями. Зокрема, основні стандарти розроблено під егідою ООН, глобальної міжнародної організації, яка представляє інтереси майже всіх країн – 193-х її держав-членів ("Growth in United").

Етимологічно термін «біоетика» походить від двох грецьких слів «*bios*» – життя та «*ethike*» – етика. Як неологізм вперше його вжив 1971 року американський біолог В. Р. Поттер у значенні нової дисципліни, що є «мостом між двома культурами» (між наукою та гуманітарними знаннями), що спрямована на виживання людини та поліпшення якості життя. «Біологія,

поєднавшись із різноманітними гуманітарними знаннями, сформувала науку, яка встановлює систему медичних та екологічних пріоритетів для прийнятного виживання», де «етичні цінності не можуть [бути] відокремленими від біологічних фактів», зазначав він (Potter, 1971, p. 66).

Досягнення науки і технологій поза їхнім безпосереднім призначенням несуть приховану загрозу їхнім перетворення на «небезпечні знання», за визначенням В. Р. Поттера, які можуть бути застосовані як «технології подвійного використання» (*dual use technologies*) (Pustovit, & Williams, 2010), оскільки містять «певні факти й ідеологічні компоненти, які є частиною світогляду та можуть сприяти збереженню життя або руйнувати його» (Pustovit, 2009, p. 14).

Залежно від контексту, термін «біоетика» можна тлумачити у вузькому або широкому значенні. Вузьке значення стосується етичного виміру біоетики як підгалузі етики, що досліджує всі етичні проблеми, які виникають у контексті наук про життя, зокрема в біології та медицині, а тому з огляду на цю позицію біоетику трактують як філософську науку (частину етики).

Походження біоетики часто пов'язують не лише з моральною філософією, а й медичною етикою. В інституціональному контексті етики медицини та біологічних наук цей термін використав А. Хелліерс, один із засновників Інституту репродукції та біоетики ім. Кеннеді (Garcia, Gamba, & Montal, 2010). Однак біоетику не можна спростити виключно до рівня медичної етики. Вона є набагато ширшою за змістом, оскільки виникла разом з багатьма іншими галузями прикладної етики (клінічна етика, етика охорони здоров'я, етика проведення досліджень) у відповідь на швидкі темпи науково-технологічного розвитку, а також деякі політичні та соціальні події (Clados, 2012, p. 13). У цьому контексті біоетика спрямована на усвідомлення та вивчення моральних проблем, які виникають у дослідженнях із біологічних і медичних наук.

Сучасна біоетика охоплює як медичні аспекти, так і політико-правові та соціально-економічні, екологічні. На цій підставі вона має широкий вплив на всі форми суспільних відносин.

Наукова новизна

Неоднозначність трактування біоетики може призвести до непорозуміння стосовно значущості та сфери її впливу. Це спричиняє суперечності щодо використання спеціальних термінів, таких як «закони біоетики», «право біоетики», «біоправо», у зв'язку з тим, що законом не може бути встановлена етичність певних дій. Закон лише легалізує їх або виводить за межі правового поля. Загалом етико-правові норми тісно взаємодіють між собою, водночас,

* Термін «науки про життя» (англ. – *life sciences*) об'єднує науки, що вивчають живі організми. Фактично це біологічні науки.

належать до різних нормативних систем. Мету етичних норм зведено до співвідношення певних людських учинків з мораллю. Метою закону є регулювання суспільних відносин відповідно до принципів рівності та справедливості, а також гарантія захисту прав людини, зважаючи на інтереси суспільства. Норми закону впливають на моральні засади суспільних відносин опосередковано, натомість норми моралі мають пряий вплив на суспільну свідомість. Тобто за висловом німецького юриста кінця XIX – початку XX ст. Г. Еллінека «Закон – це не що інше, як етичний мінімум» (*Das Recht ist nichts anderes als das ethische Minimum*), що втілює моральні норми, які стосуються «неодмінних умов суспільного життя». Етика, охоплюючи ширший спектр відносин, є дороговказом для законотворчої діяльності, спрямовуючи її на те, що неетичне має бути заборонене законом. Отже, біоетика допомагає утримувати необхідний баланс між етикою та правом.

Узагальнені розвиток та історичні трансформації біоетики можна подати у вигляді логічної послідовності: етика – біоетика – біоетика в праві – біоправо.

Дослідження проблем етики життя знайшло своє відображення в біоетиці, під впливом якої сформувався окремий напрям біоетичного права – біоправо, що розвивається на підставі тісного взаємозв'язку етики та права. Тобто, розвиток біоетики в праві призвів до розвитку біоправа (Kemp, 2000, p. 63-77).

Співвідношення біоетики та права виражене, насамперед, у його взаємозв'язку з природним правом, що зумовлено наявністю багатьох спільних рис. Зокрема, «біоетичні норми як складова моральності, і природне право є нормативними моделями людської поведінки; ... біоетичні та правові цінності та норми є духовно-практичними формоутвореннями, які визначають міру справедливості, гуманності, цивілізованості» (Tarakhonuch T., & Tarakhonuch O., 2002). Крім того, «важливим аспектом біоетичних проблем є правове закріплення та моральне переосмислення питань, пов'язаних з лікарською етикою, експериментальною медициною і міжнародними правами людини» (Tarakhonuch T., & Tarakhonuch O., 2002), що знайшло своє відображення, зокрема, у таких біоетичних документах, як Міжнародний кодекс медичної етики Всесвітньої медичної асоціації 1949 року ("The WMA International"), Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації 1964 року з подальшими змінами ("WMA Declaration") тощо.

Охоплення біоетикою (як етикою життя) проблем прав людини безпосередньо чи опосередковано пов'язане з правом на життя: від

питань контрацепції, стерилізації, штучного переривання вагітності як перешкоджання природного процесу народження до питань, пов'язаних із підтриманням життя людини, таких як штучне запліднення, трансплантація, реанімація та життєпідтримувальна терапія. До біоетичних проблем права на життя також належить питання «права» на смерть (евтаназії).

Наприкінці XX ст. американські філософи Т. Бочамп і Дж. Чілдресс запропонували чотири основні принципи біомедичної етики: повага до автономії людини, не заподіяння шкоди та благодійності (в розумінні «не нашкодь») і «роби благо» (Pustovit, 2008), а також справедливість (Beauchamp, & Childress, 2013). Загалом на цих принципах має ґрунтуватися будь-яке дослідження чи втручання в природу людини. Важливою складовою такого підходу є теорія загальної моральності, яка ґрунтується на усвідомленні суспільством «фундаментальної важливості моральних норм...», які є необхідними для виживання суспільства» (Beauchamp, 2016, p. 103-104).

Аналіз особливостей європейської біоетики Я. Рендторфа та П. Кемпа характеризується «універсалізацією етичних принципів, розширення предмета біоетики від біомедичної проблематики до екологічних і глобальних проблем людства, піднесення її до рівня метаетики та міжнародного біоправа», що визначені принципами «поваги до гідності людської особистості, гармонізації індивідуального та суспільного блага, соціальної солідарності, плюралізму, недискримінації, відповідальності...» (Pustovit, 2009, p. 31).

Важливим етапом розвитку біоетики в Європі став проект «Основні етичні принципи в європейській біоетиці та біоправі» 1995–1998 рр. ("Final Report"), заснований на співпраці 22 партнерів більшості країн ЄС. Його метою було визначення етичних принципів поваги до автономії, гідності, цілісності та вразливості як чотирьох важливих ідей або цінностей європейської біоетики та біоправа. Метод дослідження полягав у концептуальному, філософському аналізі культурних передумов цих чотирьох цінностей або нормативних ідей, на підставі аналізу юридичних матеріалів і політичних документів. Унаслідок дослідження зроблено висновок, що основні етичні принципи не можна розуміти як універсальні одвічні ідеї або трансцендентні істини, адже вони скоріше функціонують рефлексивними принципами та важливими цінностями європейської культури (Rendtorff, & Kemp, 2019, p. 33-40).

Унаслідок еволюції біоетики було сформовано певні концептуальні підходи: від «науки про виживання» всього живого В. Р. Поттера, крізь біомедичну етику Т. Бочампа та Дж. Чілдресса, до

європейської біоетики та біоправа Я. Рендторфа та П. Кемпа (Pustovit, 2009, p. 31).

Весь закон, у межах міжнародного правопорядку, а також національних правових порядків, ґрунтується на нормативній системі, де співіснують два типи норм: обов'язкові норми («жорстке право» – *«hard law»*) та необов'язкові норми («м'яке право» – *«soft law»*). Біоетичні норми представлені переважно у вигляді норм рекомендаційного характеру (декларацій, рекомендацій, етичних кодексів, заяв, звітів тощо), які є актами м'якого права. Наприклад, аналізуючи правовий характер біоетичних декларацій як міжнародно-правових актів, що містять етичні рекомендації державам, слід зазначити, що вони позбавлені будь-яких юридичних наслідків, тобто не мають зобов'язального характеру. Водночас норми м'якого права є правовими, а не етичними, тому їхнє остаточне значення виявляється у довгостроковій перспективі, зокрема у прийнятті відповідних конвенційних норм. Тому прийняття декларацій є першим кроком у процесі укладання зобов'язуючих договорів, що ґрунтуються на принципах, попередньо зазначених у цих деклараціях. Будь-яка декларація, попри те, що вона не створює безпосередніх зобов'язань для держав, закладає міцне підґрунтя для правових цінностей, стаючи важливим джерелом прав, оскільки містить доктринальну основу розв'язання певних проблем людства.

Отже, м'яке право передбачено як початок процесу переходу держав від потенційно обов'язкових до загальнообов'язкових угод, що є його значною перевагою, оскільки дає змогу державам ознайомитися з універсальними стандартами, перш ніж приймати на себе правові зобов'язання на національному або міжнародному рівні. Такий поступовий перехід залишає державам більше можливостей для обговорення, переконання у важливості прийняття етичних положень як норм права та досягнення консенсусу щодо складних, дискусійних питань, передусім якщо вони є схильними до змін через те, що зазнають постійний вплив від зовнішніх факторів, наприклад, пов'язані з науковим прогресом. Водночас м'яке право виконує функцію тлумачення міжнародного права (Pavone, 2018).

Найяскравішим прикладом вагомої ролі м'якого права в розробленні обов'язкових норм є Загальна декларація прав людини 1948 року, яка заклала підґрунтя всієї міжнародної системи прав людини, що виникла після Другої світової війни. Незалежно від свого правового статусу,

вона має не лише важливе етичне значення, а й «відображає загальну домовленість народів світу щодо невід'ємних і непорушних прав кожної людини та є зобов'язанням для членів міжнародного співтовариства» ("Proclamation of Teheran"), «виконання якої є спільним завданням для всіх народів і всіх держав, [вона] є джерелом натхнення та основою в справі досягнення подальшого прогресу у встановленні Організацією Об'єднаних Націй стандартів, що містяться в чинних міжнародних договорах з прав людини» ("Vienna Declaration"), що було встановлено на Міжнародній конференції з прав людини в Тегерані (Іран) 22 квітня – 13 травня 1968 року та Всесвітній конференції з прав людини у Відні (Австрія) 25 червня 1993 року. Зокрема, Декларація проклала шлях до прийняття більш ніж 70, чинних досі, договорів на універсальному та регіональному рівнях. Вона стала моделлю для багатьох майбутніх конституцій і законів в усьому світі, а також підґрунтям для рішень національних і міжнародних судів. Так само біоетичні декларації ЮНЕСКО прийнято для того, щоб вони набули форму обов'язкових норм (Zadorozhnyi, 2012).

Висновки

Біоетика спрямована на захист гідності людини, її права на життя, здоров'я, збереження фізичної та психічної цілісності, поваги до особистої автономії людини та багатьох суміжних прав. Вона слугує запобіганню можливим порушенням прав людини, а також небезпечним змінам геному людини, що можуть призвести до настання тяжких наслідків як для окремої людини, так і всього людства. Загалом розвиток біоетики в міжнародному праві, спричинений науково-технічним прогресом у біології, медицині та генетиці, спонукає до переосмислення ролі етичних норм у процесі утвердження та захисту прав людини, що виражені насамперед у біоетичних принципах, закріплених у міжнародно-правових нормах (Ostrovskaya, 2018, p. 49).

Вивчення важливих етичних питань, які порушує біоетика, дає змогу на рівні міжнародного права сформувати платформу для широкомасштабного діалогу між державами та поступового досягнення глобального консенсусу в розв'язанні біоетичних проблем і запобіганні їхнім негативним наслідкам, насамперед у контексті сучасних глобалізаційних процесів (Audit, 2017, p. 203-209).

REFERENCES

- Audit, M. (2017). Bioethics and Private International Law. In: *Encyclopedia of Private International Law*. J. Basedow, G. Rühl, F. Ferrari, P. de Miguel Asensio (Ed.). doi: <https://doi.org/10.4337/9781782547235.B.8>.
- Beauchamp, T., & Childress J. (2013). *Principles of Biomedical Ethics* (7th ed.). Oxford University Press.
- Beauchamp, T.L. (2016). The Principles of Biomedical Ethics as Universal Principles. *Islamic Perspectives on the Principles of Biomedical Ethics*, 91-119. doi: https://doi.org/10.1142/9781786340481_0004.
- Clados, M.C. (2012). *Bioethics in International Law: An Analysis of the Intertwining of Bioethical and Legal Discourses*. München vorgelegt von Mirjam Sophia Clados, aus München. Retrieved from https://edoc.ub.uni-muenchen.de/15247/1/Clados_Mirjam_Sophia.pdf.
- Faunce, T.A. (2005). Will international human rights subsume medical ethics? Intersections in the UNESCO Universal Bioethics Declaration. *Journal of Medical Ethics*, 31(3). doi: <https://doi.org/10.1136/jme.2004.006502>.
- Final Report to the Commission on the Project Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw. (n.d.). *cometc.unibuc.ro*. Retrieved from <http://cometc.unibuc.ro/reglementari/Basic-Ethical-Principles.pdf>.
- Garcia, M., Gamba, J., & Montal, Z. (2010). *Biodireito Constitucional: Questões Atuais*. Elsevier Editora Ltda.
- Growth in United Nations membership, 1945-present. (n.d.). *www.un.org*. Retrieved from <https://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>.
- Hottois, G., & Parizeau, M.-H. (Eds.). (1993). Les mots de la bioéthique. *Un vocabulaire encyclopédique*. De Boeck Université: Bruxelles.
- Kemp, P. (2000). Bioethics in Law and Biolaw in Ethics. In *Bioethics and Biolaw*. P. Kemp, J. Rendtorff, N. Mattsson Johanssen (Ed.). Copenhagen: Rhodos International Science and Art Publishers and Centre for Ethics and Law.
- Ostrovskaya, B.V. (2018). Bioetychni pryntsyipy yak utverdzhennia v mizhnarodnomu pravi novoho rivnia zakhystu prav liudyny [Bioethical principles as an assertion in international law of a new level of human rights protection]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Legal journal of the National Academy of Internal Affairs*, 2(16), 38-54. Retrieved from <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/901> [in Ukrainian].
- Pavone, I.R. (2018). The role of soft law in bioethics. *International Biolaw and Shared Ethical Principles*, 99-118. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315589312-9>.
- Potter, V. (1971). Bioethics. *Bridge to the Future*. New York: Prentice Hall.
- Proclamation of Teheran, Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968, U.N. Doc. A/CONF. 32/41 at 3 (1968). (n.d.). *www.aaas.org*. Retrieved from https://www.aaas.org/sites/default/files/SRHR/PDF/IHRDArticle15/Proclamation_of_Teheran_Eng.pdf.
- Pustovit, S. (2008). Biomeditsinskaia etika T. Bochampa i Dzn. Childress [The biomedical ethics of T. Bochamp and J. Childress]. *Praktychna filosofiia, Practical philosophy*, 2(28), 63-72 [in Russian].
- Pustovit, S. (2009). Filosoфsko-metodolohichniy analiz peredumov, zasad ta pryntsyypiv bioetyky [Philosophical and methodological analysis of the preconditions, principles and principles of bioethics]. Extended abstract of *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Pustovit, S.V., & Williams, E. (2010). Philosophical use of dual-use technologies. *Science and engineering ethics*, 16(1), 17-31. doi: <https://doi.org/10.1007/s11948-008-9086-1>.
- Rendtorff, J.D., & Kemp, P. (2019). Four Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw: Autonomy, Dignity, Integrity and Vulnerability. *Biolaw and Policy in the Twenty-First Century*. E. Valdés, J. Lecaros (Eds.). International Library of Ethics, Law, and the New Medicine. Springer, Cham. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-05903-3_3.
- Tarakhonych, T., & Tarakhonych, O. (2002). Bioetychni problemy: teoretychno-pravovyi aspekt [Bioethical problems: theoretical and legal aspect]. *Visnyk NAN Ukrainy, Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 1, 41-43 [in Ukrainian].
- The WMA International Code of Medical Ethics. (n.d.). *www.wma.net*. Retrieved from <https://www.wma.net/policies-post/wma-international-code-of-medical-ethics>.
- Universal Declaration on Bioethics and Human Rights. (n.d.). *portal.unesco.org*. Retrieved from http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31058&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
- Vienna Declaration and Programme of Action, adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993. (n.d.). *www.ohchr.org*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/vienna.aspx>.
- WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. (n.d.). *www.wma.net*. Retrieved from <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects>.
- Zadorozhnyi, O.V. (2012). Novi tendentsii v pravovomu rehuliuванні novitnikh biomedychnykh doslidzhen: dosvid zarubizhnykh krain ta Ukrainy [New Trends in Legal Regulation of Recent Biomedical Research: Experience of Foreign Countries and Ukraine]. *Aktualni problemy yevropeiskoi intehratsii, Topical issues of European integration* 8, 100-110 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Audit M. Bioethics and Private International Law. In: *Encyclopedia of Private International Law* / Edited by J. Basedow, G. Rühl, F. Ferrari, P. de Miguel Asensio. 2017. 4034 p. doi: <https://doi.org/10.4337/9781782547235.B.8>.
- Beauchamp T., Childress J. Principles of Biomedical Ethics. 7th ed. Oxford University Press, 2013. 480 p.
- Beauchamp T. L. The Principles of Biomedical Ethics as Universal Principles. *Islamic Perspectives on the Principles of Biomedical Ethics*. 2016. P. 91–119. doi: https://doi.org/10.1142/9781786340481_0004.
- Clados M. C. Bioethics in International Law: An Analysis of the Intertwining of Bioethical and Legal Discourses : Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie an der Ludwig-Maximilians-Universität. München vorgelegt von Mirjam Sophia Clados, aus München, 2012. URL: https://edoc.ub.uni-muenchen.de/15247/1/Clados_Mirjam_Sophia.pdf.
- Faunce T. A. Will international human rights subsume medical ethics? Intersections in the UNESCO Universal Bioethics Declaration. *Journal of Medical Ethics*. 2005. No. 31 (3). doi: <https://doi.org/10.1136/jme.2004.006502>.
- Final Report to the Commission on the Project Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw. URL: <http://cometc.unibuc.ro/reglementari/Basic-Ethical-Principles.pdf>.
- Garcia M., Gamba J., Montal Z. Biodireito Constitucional: Questões Atuais. Elsevier Editora Ltda, 2010.
- Growth in United Nations membership, 1945-present. URL: <https://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>.
- Hottois G., Parizeau M.-H. (Eds.). Les mots de la bioéthique. Un vocabulaire encyclopédique. De Boeck Université : Bruxelles, 1993.
- Kemp P. Bioethics in Law and Biolaw in Ethics. In *Bioethics and Biolaw* / P. Kemp, J. Rendtorff, N. Mattsson Johanssen (Ed.). Copenhagen : Rhodos International Science and Art Publishers and Centre for Ethics and Law, 2000. 313 p. Vol. I : Judgement of Life.
- Островська Б. В. Біоетичні принципи як утвердження в міжнародному праві нового рівня захисту прав людини. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 38–54. URL: <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/901>.
- Pavone I. R. The role of soft law in bioethics. *International Biolaw and Shared Ethical Principles*. 2018. P. 99–118. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315589312-9>.
- Potter V. Bioethics. Bridge to the Future. New York : Prentice Hall, 1971. 205 p.
- Proclamation of Teheran, Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968, U.N. Doc. A/CONF. 32/41 at 3 (1968). URL: https://www.aaas.org/sites/default/files/SRHR/L/PDF/IHRDArticle15/Proclamation_of_Teheran_Eng.pdf.
- Пустовит С. Биомедицинская этика Т. Бочампа и Дж. Чилдресса. *Практична філософія*. 2008. № 2 (28). С. 63–72.
- Пустовит С. Філософсько-методологічний аналіз передумов, засад та принципів біоетики : автореф. дис. ... д-ра філос. наук :12.00.12. Київ, 2009. 39 с.
- Pustovit S. V., Williams E. Philosophical use of dual-use technologies. *Science and engineering ethics*. 2010. No. 16 (1). P. 17–31. doi: <https://doi.org/10.1007/s11948-008-9086-1>.
- Rendtorff J. D., Kemp P. Four Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw: Autonomy, Dignity, Integrity and Vulnerability. *Biolaw and Policy in the Twenty-First Century* / E. Valdés, J. Lecaros (Eds.). International Library of Ethics, Law, and the New Medicine. Springer, Cham, 2019. Vol. 78. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-05903-3_3.
- Тарахонич Т., Тарахонич О. Біоетичні проблеми: теоретично-правовий аспект. *Вісник НАН України*. 2002. № 1. С. 41–43.
- The WMA International Code of Medical Ethics. URL: <https://www.wma.net/policies-post/wma-international-code-of-medical-ethics>.
- Universal Declaration on Bioethics and Human Rights. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31058&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
- Vienna Declaration and Programme of Action, adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/vienna.aspx>.
- WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. URL: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects>.
- Задорожній О. В. Нові тенденції в правовому регулюванні новітніх біомедичних досліджень: досвід зарубіжних країн та України. *Актуальні проблеми європейської інтеграції*. 2012. № 8. С. 100–110.

Стаття надійшла до редколегії 17.04.2019

Ostrovskа B. – Ph.D. in Law, Doctoral Student of the Department of International and Comparative Law of the V. M. Koretsky Institute of State and Law, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1791-7400>

Development of Bioethics in International Law as a Global Platform for Solving Human Rights Problems

*The development of bioethics as a new ethical direction, which arose as a result of scientific and technological progress in biology and medicine in the second half of the XX century and its further integration into the international legal order, including the area of human rights thanks to the leading role of UNESCO and the Council of Europe, is examined in the article. The importance of the 1997 Convention on Human Rights and Biomedicine and the 2005 Universal Declaration on Bioethics and Human Rights, which laid the foundations of bioethics as a component of international human rights law, was emphasized. The role of the soft law norms as an important source of international law for solving relevant bioethical issues, in particular related to human rights and biomedicine, has been researched. The **purpose.** The etymology and content of the concept of bioethics as a multidisciplinary ethical doctrine, which, depending on the context, can be interpreted in a narrow or broad sense, are disclosed. The narrow meaning concerns purely ethical dimension of bioethics as a sub-branch of ethics, which explores all ethical problems that arise in the context of life sciences, particularly in biology and medicine, and therefore proceeding from this position, bioethics is interpreted as a philosophical science (part of ethics). The transformation of ideas about bioethics occurred from the point of view of it as the science, which aims to identify certain priorities based on ethical values, that are closely related to biological facts, as well as to clarify or solve ethical issues that arise in the process of development and application of biomedical technologies, for example, in the context of «dual-use technologies» application. The origin of bioethics is often associated not only with moral philosophy, but also with medical ethics, including consideration of four basic principles of biomedical ethics: respect for human autonomy, harmlessness, charity, and justice. The analysis of the peculiarities of European bioethics formation is characterized by universalization of ethical principles, widening of the subject of bioethics from biomedical issues to the global problems of mankind, raising it to the level of metaethics and international biolaw. The formation of bioethical law took place on the basis of close relationship between ethics and law, as well as the development of bioethics in the law. **Methodology.** The study of the problems of the ethics of life has found its expression in bioethics, as a result of the evolution of which, certain conceptual approaches were formed: from the «science of survival» of all living things, through biomedical ethics) to European bioethics and biolaw. The general development and historical transformations of bioethics can be presented in the form of logical sequence: ethics – bioethics – bioethics in law – biolaw. **Scientific novelty.** It is argued that soft law has become an important source of international law for addressing pressing human rights issues, including bioethical issues related to biomedicine, environmental protection, etc. **Conclusions.** Bioethics, aimed at protection of the dignity of a person, his right to life and health, preservation of his physical and mental integrity, respect for his personal autonomy and many related rights, helps to maintain the necessary balance between ethics and law. It sets ethical restrictions on the development of science, referring to moral values that are the boundary between scientifically possible and ethically acceptable to human. The study of important ethical issues raised by bioethics allows at the level of international law to form the platform for large-scale dialogue between states and the gradual achievement of a global consensus in solution of bioethical problems and prevention of their negative consequences.*

Keywords: ethics; law; bioethics; international law; human rights; bio-law; scientific and technical progress.